

Una balandra corsària en defensa del comerç reusenc

Salvador Palomar

Apropar-se a la curta, però intensa, trajectòria de la nau corsària finançada pels reusencs a finals del segle XVIII ens ajuda a entendre aspectes cabdals de la història de la ciutat, com ara la importància del seu comerç marítim o els episodis de pirateria que sovintejaren durant segles a les nostres costes, ja que el mar, fins a començaments del segle XIX, va constituir la principal via de transport per a les mercaderies.

A finals del segle XVIII, la ciutat de Reus vivia una època de prosperitat econòmica notable, basada, en bona part, en aquest comerç que calia protegir. L'enfrontament entre la corona espanyola i l'anglesa va motivar el bloqueig de Gibraltar, que ocupà naus que, com les comandades per Antoni Barceló, fins al moment havien protegit les rutes de comerç catalanes. Alhora, els anglesos van respondre actuant des del port de Maó, que era sota el seu control. Fou, per tant, un període de força inseguretat en què diverses viles catalanes amb port -i Reus ho era, ja que les seves mercaderies s'embarcaven principalment a Salou- optaren per l'autodefensa, armant vaixells en cors. A Mataró, per exemple, el 18 de setembre de 1779 s'estava construint una sagetia que portaria 24 canons i 130 homes a bord, amb la contribució dels gremis de navegants d'aquesta vila i de les d'Arenys, Blanes, Canet i Lloret. També a Tossa s'estava bastint una escampavia. [1] L'11 d'octubre va sortir del port de Barcelona la fragata corsària Mare de Déu de la Mercè -també coneguda com l'Almogàver- amb 30 canons i una tripulació de 183 homes, a càrrec dels comerciants de la ciutat, [2] que també van impulsar l'armament d'un pinc de 24 canons. Altres gremis i particulars van fer bastir una sagetia i un bergantí. A Sant Feliu de Guíxols es féu un pollancre de 16 canons. A Lloret es fa una galeota petita de 4 canons. I, a Tarragona, una sagetia de 15 canons.[3] També a Mallorca s'equipen quatre xabecs.[4] A la costa del Principat té una especial importància, en l'activitat corsària, el port de Palamós, vila nadiua dels germans Badia. I encara, en els anys següents, sabem d'altres naus finançades pels gremis, com el xabec equipat pels comerciants de Tortosa, que surt a la mar el 19 de març de 1781.

En aquest context, el 1779, també els reusencs van decidir dotar-se d'una nau. Un acord que segueix l'exemple de Barcelona -el setembre d'aquell any, el consell municipal coneix que la Junta de Comerç barcelonina està armant naus- i respon a la pressió de les autoritats. El 9 d'octubre, el Consell tracta una carta del Conde del Asalto, capità general de Catalunya, tramesa pel governador de Tarragona, en la qual manifesta la seva estranyesa "que los pobles de este corregiment y en especial esta vila no se hagen animat en armar en corso contra los enemichs de la corona, per acreditar amb aquest servey el amor al Rey y a la Pàtria...",[5] i acorda "que des de luego se fàsia en vendrer al comers de esta Vila y també a tothom generalment, quant del agrado del Rey serà, y honor de esta Vila, armar en corso contra los enemichs de la corona, estimuland-los a que fàsian pensaments per recullir las quantitats necesàrias dels individus del comers y demás del Poble, ya sia per accions o en altra qualsevol manera que facilite lo més pronte armament".

Els representants del comerç local es reuneixen amb el batlle, que, tres dies després, informa al Consell municipal que "en la última cesió tinguda per dit senyor ab los individuos del comers de esta vila, se havian estos ofert a practicar todas posibles diligèncias per adelantar lo assumpto del projectat armament en corso contra los enemichs de la Corona, en la actual desavinensa ab Inglaterra, recullin ofertas voluntàrias, no sols dels comerciants si que també els gremis y demás individuos del Poble, en condició que este Ajuntament diputàs subjectes per cuidar de asó, y se'ls concedesca permís per congregarse en la casa del Comú, y persuadir allí als que convocaran per prender accions corresponents a sos medis".[6]

La iniciativa va satisfer la corona. Aquell novembre, en una carta, el comte de Floridablanca, ministre de Carles III, expressa el seu agraïment a la iniciativa reusenca d'*"emprender la construcción de una balandra de nueva invención muy valerosa y apta para el corso"* i comunica que *"el Rey ha aplaudido sumamente este pensamiento"*.

Corsaris i pirates

Sovint es confonen corsaris i pirates. Tot i les evidents semblances en la seva actuació pràctica - podem parlar de la pirateria, en general-, hi ha una clara diferència legal: una nau corsària comptava amb llicència, atorgada pel sobirà, per lluitar contra l'enemic de l'Estat en el mar. Els que no la tenien eren considerats com a pirates, per tant, uns delinqüents.

La pirateria a la Mediterrània occidental s'emmarca, des de temps medievals, en l'enfrontament entre els països riberencs. El risc per al comerç o la inseguretats a la costa són constants al llarg dels segles. A finals del segle XVIII ja eren història aquells episodis continuats de pirateria berber i els assalts que havien motivat la construcció de torres de guaita i defensa per tota la nostra costa, però la seguretats del transport marítim, com hem dit, era prou feble. Més enllà de les accions corsàries en mar obert, la pirateria a petita escala sobre els llaüts i barques, arran de costa, o el contraban de mercaderies per evitar els impostos dels ports eren força habituals.[7]

A mitjan segle XVIII el principal problema eren els vaixells argelins contra els quals operava, a la dècada de 1760, l'esquadra reial de xabecs, comandada per Antoni Barceló.[8] Els enfrontaments amb els argelins, inclosa una frustada expedició contra els seus ports, el 1775, van ser constants. Si l'obertura del comerç amb Amèrica -a partir del 1778- va representar un notable increment del tràfic marítim, la declaració de guerra a Anglaterra i el bloqueig a Gibraltar van mobilitzar les naus de Barceló i altres que vigilaven la costa argelina, provocant la desprotecció del litoral català. En aquest context general, l'armament de la balandra reusenca s'ha de considerar fonamentalment com una mesura d'autodefensa local, encara que evidentment favorable als interessos de la corona.

Més enllà de la funció estrictament defensiva del propi comerç, cal considerar els beneficis econòmics de la captura de les mercaderies d'altres. L'activitat corsària sempre va anar lligada a interessos polítics i comercials, i el cas que ens ocupa no n'és cap excepció. Una nau armada protegiria els vaixells que sortien del port de Salou, però també possibilitava capturar els mercants de bandera anglesa. Tal com explica Salvador J. Rovira, els promotors de la balandra declararen, en l'escriptura d'establiment de la societat, que "per tal com a causa d'estar en guerra Carles III amb el rei d'Anglaterra, les costes havien quedat desprevingudes dels necessaris auxilis i a mercè dels enemics i corsaris". Per tal d'evitar danys i molèsties, "castigar la insolència i l'atreviment de què feien gala i també per servir a la Corona, resolien i determinaven armar i mantenir en la mar un vaixell el qual, si bé no seria suficient per destruir i anorrear els enemics, almenys, podria posar fre a llurs insults i atreviments".[9]

La balandra Misericòrdia

No sabem com era exactament l'embarcació que apareix esmentada a la documentació, com passa amb altres vaixells, amb dos noms: Nostra Senyora o Verge de Misericòrdia i La vila de Reus. La balandra és una nau lleugera, amb un sol pal, aparellat amb una vela de pailebot, al qual anava inserida una verga. Tot i que quasi sempre es descriu com una balandra, o balandra americana, algun cop se l'esmenta, probablement per error, com un xabec o un bergantí.

En una carta datada el 12 de febrer de 1780, l'Ajuntament parla d'una "*balandra americana de nueva invención con porte de veinte y dos cañones, a andana corrida, veinte pedreros y veinte remos interpolados entre los cañones*". Un armament considerable si sumem els canons i els pedrers,[10] peces d'artilleria que disparaven pedres i servien, contra les persones, per al combat de proximitat.

Andreu de Bofarull rebaixa la xifra d'armament a "*catorce cañones de bronce de a doce, dos pedreros y cien tripulantes*". En el moment de sortir de port per primer cop sembla que portava -segons la *Gazeta*- setze canons, però altres vegades se n'esmenten divuit.

Quant al cost de l'embarcació, l'Ajuntament el xifra en *"diez y ocho mil libras catalanas, sin incluir el armamento, ni los utensilios del corso; y además se necesitavan tres mil libras mensuales, o treinta seis mil al año, para la manutención de la tripulación, y los reparos del barco"*.

La balandra es va bastir per subscripció popular. Aquest és un fet cabdal per entendre la implicació dels reusencs en una acció que afavoria els seus interessos. L'estudi de Rovira, a partir de les escriptures d'establiment de la societat, indica que es va comptar amb un capital de 30.600 lliures, aportat a base de la subscripció d'accions de cent lliures, mitges accions de cinquanta lliures i quarts d'acció de vint-i-cinc lliures. En total, van subscriure'n accions 330 persones, un col·lectiu prou representatiu de la societat reusenca: entre els accionistes, hi trobem personatges de la burgesia ennoblida -els Bofarull, Miró o March-, grans i petits comerciants o agrupacions gremials com els blanquers, els boters o els paraires. L'Ajuntament, per la seva banda, aconseguí del rei poder destinar l'import de l'impost de menudeses al manteniment de la balandra.

L'embarcació reusenca es trobava sota el comandament de Martí Badia, *en Martinet*, nascut a Palamós d'una nissaga de gent de mar, conegut per la seva actuació com a capità corsari a la Mediterrània propera, entre Catalunya, Occitània i les illes Balears. El capità era el màxim responsable de la nau, ajudat del nostramo o contramestre, normalment una persona de mar, experimentada, que actuava com a cap de la marineria, i del primer oficial. La tripulació, habitualment de classe social baixa, en situació de misèria i marginació, trobava en aquesta feina d'alt risc una forma de vida.

Martí Badia i el seu germà Constantí apareixen sovint esmentats com a capitans d'un grup de naus que operen des de diferents ports. Així, la *Gazeta* explica que el 26 de maig de 1781, des de Barcelona *"se hizo a la vela de este puerto el pingue corsario El Valeroso al mando de Constantino Badía [...] y al día siguiente salió también D. Martín Badía, mandando la balandra La Villa de Reus. Se dirigen ambos a buscar varios bastimentos Mahoneses que cruzan sobre estas costas"*.^[11] Abans, però, Constantí Badia captura una tartana davant de Cunit i la porta a Salou.

Les accions corsàries

Construïda a Barcelona, la Verge de Misericòrdia va fer-se a la mar el 24 de maig de 1780.^[12] Més tard,^[13] tal com comenta Andreu de Bofarull, *"al despedirse para emprender su misión, en las aguas de Salou, toda la población de Reus le dió un saludo de despedida y deseos de próspero regreso"*.^[14]

No tenim dades sobre la quantitat de naus apresades ni les seves característiques. En general, sabem que l'estratègia de captura consistia a abordar les naus a fi d'evitar al màxim els danys al vaixell i a la seva càrrega, que havien de ser conduïts a port -i, per tant, interessava que estiguessin en les millors condicions de navegabilitat- i venuts posteriorment. A més, mentre es tornava a port amb la presa, hom s'arriscava a ser atacat per una nau enemiga -de fet, la represa de naus és força comuna- i calia conservar la pròpia capacitat de defensa. Per això no és estrany que els corsaris fossin, a vegades, força refractaris a emprar l'artilleria contra les embarcacions que cercaven com a botí.

Altra cosa era quan es trobaven dues naus armades. Disposem d'algunes notícies pel que fa a la balandra Misericòrdia. El mateix Bofarull anota el que afirma que fou el seu primer enfrontament: contra una fragata de la marina reial anglesa, aquesta va quedar força malmesa i es va salvar en retirar-se al port de Maó. Poc després s'enfrontà victoriosament amb un altre vaixell -un cutter- de la mateixa nacionalitat al qual obligà igualment a refugiar-se al mateix port.^[15]

No se sap si fou el primer, però tenim, entre d'altres, una detallada descripció del combat que el 13 de novembre de 1780 enfrontà *"la balandra corsaria la Villa de Reus, de porte 18 cañones de a 8, con una fragata inglesa de 26 cañones de 12 y 8, que pareció de guerra, a 10 leguas del cabo de Oropesa"*.^[16] Malgrat la superioritat de tonatge i d'armament dels anglesos, la balandra, més ràpida, assolí la victòria:

“Hallábase esta fragata [inglesa] dando caza a 4 buques mercantes y desistió de ella por perseguir a la balandra que ya la esperaba no obstante su inferior fuerza.

Quando el capitán Badia vió que era tiempo de afirmar su bandera lo hizo casi al mismo punto que el enemigo, birando sobre éste y empezando el fuego que, con igual tesón de una y otra parte, duró des de las 5 de la tarde hasta las 8 de la noche, en que la fragata se separó, y mantuvo como tres quartos de hora remediando sus averías. La balandra aprovecho este tiempo en lo mismo; y volviendo el enemigo cerca de las 9 a aproximarse, se renovó con el mayor la función, y tan inmediatos que cayeron en el combés de nuestra corsaria varios tacos de la fragata encendidos, y mucha metralla que tiraba un mortero: pero defendiéndose Badia con un fuego continuo, logró a las 11 retirar a la fragata fuera de tiro, alcanzando a ver con la luna mayor daño en ella y tener incendiado un pedazo de popa. No obstante consiguiendo el enemigo apagarlo volvió tercera vez, a las 12, sobre la balandra que le recibió con la misma vigorosa resistencia, obligándole finalmente a ponerse en huida a la una y media; aunque con el sentimiento de no poderle seguir por tener nuestra balandra su aparejo destruido, roto el pico de la cangreja e inutilizado su velamen. Tuvo 10 heridos levemente en la función, otro de consideración, y el mismo Badia con una contusión en una pierna de que no ha tenido resultas. Celebra la bizzarria y valor de toda su tripulación, y la serenidad y acertadas disposiciones de su Segundo, Joseph Bajandas, deseoso como todos de haber completado la victoria”.

Un mes després arribà al port de Barcelona un vaixell mercant que havia estat capturat pels maonesos. El seu capità va donar testimoni dels greus danys que la fragata havia patit i que es trobava en reparació al port de Maó. L'acció li va suposar a Martí Badia el nomenament com a alferes de fragata.

A banda de les naus maoneses sota bandera anglesa, s'ha de comptar amb les naus corsàries procedents del nord d'Àfrica i, especialment, d'Algèria, ja que el 1767 Carles III havia signat un tractat de pau amb el Marroc. Tal com explica Josep M. Sanet, no fou fins al 1786 que un altre tractat amb els algerians va fer possible la progressiva desaparició de l'activitat corsària. De les actuacions de la balandra respecte a vaixells procedents del nord d'Àfrica, però, no n'hem trobat gaires notícies documentades, si més no, perquè la Gazeta s'ocupa només de descriure les accions que es poden emmarcar en la guerra contra els anglesos.

Tenim altres notícies d'accions de la balandra de Martí Badia. A mitjan gener de 1781, per exemple, junt amb Geròmin Bassart -un altre capità mític[17] -, seguia la costa menorquina a la recerca de naus per capturar. En passar pel davant de la cala Senitja van descobrir dues embarcacions i, en apropar-se, la balandra fou atacada per un xabec i des de la costa, amb canons, aconseguiren neutralitzar a uns i altres. El pinc de Bassart obrí foc contra la costa per evitar que els soldats anglesos s'apropessin a les lanxes que remolcaven les embarcacions capturades. Finalment, es van emportar les peces d'artilleria que hi havia a terra, del xabec de bandera anglesa -el seu capità es deia Jaume Soler- i d'una tartana francesa que havia estat capturada anteriorment per aquest, portant el botí cap el port d'Alcúdia. Uns dies més tard, en capturar un llaüt en què no troben res d'aprofitable, es limiten a enfonsar-lo.[18]

També ens consta la captura d'una tartana maonesa, el 25 de maig, que també va ser portada a Salou, o la d'un bergantí menorquí, anomenat La Maria -en una acció conjunta de la balandra Misericòrdia i el Valeròs, de Constantí Badia-, que és portat al port de Palamós.[19] El 3 de juny, Martí Badia arriba a Palamós amb la balandra, malmesa per un enfrontament amb un cuter anglès que operava per la costa de Lloret el dia abans. Aquesta és la descripció que, segons l'informe de Martí Badia, tenim de l'enfrontament:

“A las 9 de la mañana reconoció dicho cuter a la balandra por corsaria, y mudó inmediatamente el rumbo haciendo fuerza de vela para escaparse, pero ella con el viento favorable se acercó a cosa de las once a tiro de cañon; entonces la disparó el citado cuter un cañonazo asegurando la bandera inglesa, a que correspondió la citada balandra empezándose un reñido combate de una y otra parte que continuaron por espacio de 3 horas, de cuyas resultas obligó la última al enemigo a desistir, por

el mucho acierto que tuvo de dirigirla varios balazos a flor de agua con que cesó el fuego por espacio de media hora, teniendo la gente ocupada de la banda de babor a fin de recalcar y emplanchar la de estibor que tenia muy maltratada; y en este tiempo hizo lo mismo la referida balandra que hacía bastante agua por estar ahugereada por muchas partes. Habiendose rehabilitado, ambos volvieron a acercarse y empezar de nuevo el combate, que duró sin cesar hasta las 7 y media de la tarde, quedando uno y otro desmantelados.”[20]

El cutter optà per retirar-se i la balandra encara el va seguir combatint, fins que, en veure una fragata a la llunyania, Martí Badia decidí tornar cap a port, *"persuadido que dicha fragata era conserva del cutter, y de que siéndolo peligraba él mucho, por hallarse con solo un barril de pólvora y dos caxones de cartuchos"*. La balandra arribà a port amb dos morts i vuit ferits, dos de greus.

Les reparacions es feien, però, ben depressa. Pocs dies després, el 9 de juny, Martí Badia tornava a sortir acompanyant el seu germà. El mateix dia capturaren un xabec i una escampavia, a la vista del port, i dos dies després, davant de Sitges, una altra escampavia maonesa.

El 22 de juny de 1781, prop de l'illa de Menorca, la Misericòrdia va fer captiu un vaixell -amb sis canons, 2 pedrers i una cinquantena de mariners- que operava des de la mateixa illa. El seu capità fou portat a Barcelona. Poc temps després, va capturar, també segons Bofarull, un pinc procedent d'Argèlia, que fou portat al port de Salou.

Els successius episodis dibuixen un panorama de constant conflicte, en què embarcacions desigualment armades intenten fer presoners els vaixells mercants més lents i, alhora, són capturades o destruïdes per altres naus de combat més ben equipades. Les naus corsàries s'enfronten, en el que podríem considerar més com a accions de guerra, amb la finalitat de destruir la capacitat operativa de l'enemic. Els ports, protegits amb peces d'artilleria, constitueixen un refugi més o menys segur. Alguns exemples ens poden servir per il·lustrar aquesta situació.

L'11 de febrer de 1780 surt del port de Salou el llondro -embarcació petita, a rem, amb vela llatina- Sant Antoni, carregat de vi i altres mercaderies. Des del mateix port s'observa la presència d'una escampavia maonesa -amb 16 rem, per banda i armada amb 2 canons i dos pedrers- *"que navegando disimuladamente hacia poniente siguió hasta que abordó y apresó al londro a legua y media del puerto"*. [21] Tot seguit, s'improvisa una operació de rescat amb cinc barques de pesca, palangres, armats amb un parell de canons, algun pedrer i homes armats de fusells. L'escampavia, en veure apropar-se les barques, deixa la seva presa i fuig. Els patrons salouencs recuperen el llondro i, mentre persegueixen l'escampavia, encara aconsegueixen recuperar una altra barca. Finalment, els maonesos aconsegueixen fugir.

El 15 de febrer de 1781 arriben al port de Sant Feliu un seguit de naus catalanes i franceses carregades de blat a les quals empaitava un xabec, *"el qual se hubiera llevado las 2 últimas embarcaciones francesas por ser poco veleras y estar muy cargadas"*. [22] Diverses lanxes, sortides de port, el fan desistir i l'endemà, després d'algunes canonades d'avís, sense bala, el xabec s'allunya.

Altres vegades, en observar un combat, des de terra s'envien reforços -soldats, remers o armament- a les naus pròpies. Ens trobem en un escenari on la barreja de recursos -armament i velocitat de les embarcacions- i d'objectius -militars i econòmics- crea situacions que, avui, ens poden semblar fins i tot sorprenents.

Mentre els menorquins ataquen els vaixells que segueixen la costa cap al nord, els corsaris catalans es dediquen a aquells que porten mercaderies a l'illa o surten d'aquesta en direcció a Gibraltar, com una goleta corsària i una balandra, capturades prop de Ciutadella, carregada *"de aceyte, xabón y legumbres que enviaban al socorro de la plaza de Gibraltar los judíos mercantes de Mahón"*.

Les embarcacions amb mercaderies poden canviar de mans diverses vegades, tenint en compte que una nau corsària que porta embarcacions apresades -i surt d'un combat- és més vulnerable. La venda del botí es realitza en el mateix àmbit comercial en què circulen els productes, i els creuaments entre els dos bàndols no són pocs.

Els tractats entre països només protegien les embarcacions dels atacs dels corsaris, diem-ne, regulars. Els patrons mercants havien de disposar d'un document o contrassenya que els identificués o podien ser capturats impunement. Moltes vegades eren els tribunals els que decidien si l'apressament d'una nau era correcte o no ho era. El negoci -la venda de les mercaderies confiscades i el rescat de les embarcacions- s'efectuava dins la legalitat. A Tarragona, la comercialització del producte arrabassat, una vegada emès el veredict del jutjat militar de marina sobre la validesa legal de la captura, es feia en subhasta pública. En el mateix context s'entén que embarcacions "enemigues" es lliuren presoneres en un port per no ser capturades.

La societat de la balandra

Podríem descriure encara altres episodis de l'actuació de les naus dels Badia i, en concret, de la balandra reusenca. Tal com comenta Bofarull, *"otras muchas proezas efectuó por su intrepidez; pues ninguna otra embarcación se le aventajaba en lijereza y solidez"*. Més enllà de la llegenda, l'actuació dels vaixells dels germans Badia, de Geroni Bassart i d'altres, fou eficaç. El 1781, el governador de Ciutadella arma fins a vuit naus, amb un total de 200 canons, per fer front a l'acció dels corsaris catalans.[23]

Tal com s'ha apuntat, la balandra era propietat d'una societat, constituïda l'octubre de 1779 davant el notari reusenc Josep Alonso de Valdés.[24] Al capdavant de la societat hi havia els regidors Pere Aulès i Sebastià Baget.[25]

El 1781, en deixar el càrrec de regidor, Sebastià Baget és substituït com a director per Joaquim Genovès.[26] A l'abril de 1783 es tria Josep Arandes [27] i al novembre d'aquell mateix any, Ramon Romeu.[28]

La junta de la societat era l'encarregada de fer construir el vaixell, triava el capità, els oficials i la resta de marineria, fixant els seus jornals, i adquiria les provisions necessàries. També tenia cura vendre les captures o negociar els tractes comercials derivats de l'actuació de la balandra i establir els nòlits de l'embarcació.

No sabem en quin moment exactament va deixar d'actuar -sembla que no més enllà de 1783- però finalment fou venuda amb tot el seu armament. En tot cas, una circular d'aquell any, a les viles amb port, indica:

"El Excelentísimo señor capitán general de este Principado me dice que por carta que ha resibido su excelencia del señor don Miguel de Muzquiz, de 29 enero anterior, manda el rey que haviéndose firmado y los preliminares de la paz entre la España y demás potencias beligerantes, no se permita salir bastimento armado a corso, y que se suspenda la salida de qualquiera expedición y que se hagan retirar a puerto los que huviessen salido en el mar". [29]

De corsaris, però, n'hi va haver fins ben entrat el segle XIX. Tal com apunta Josep M. Sanet, el juliol de 1810, el Consolat de Comerç de Tarragona va armar dos vaixells en cors, amb les despeses a càrrec dels comerciants inscrits. [30] I la balandra Misericòrdia no fou l'única nau en cors relacionada amb la ciutat. En el primer terç del segle XIX, la fragata corsària La Amistad de Reus, de Josep Canals i Batlle, feia la ruta cap a l'Havana.[31]

Tal com s'ha dit, en diversos documents, la balandra s'anomena Verge de Misericòrdia o Ntra. Sra de Misericòrdia, alias la Villa de Reus. A banda de la denominació que la vinculava a la patrona, a l'interior sabem que hi havia una capelleta amb una imatge de Misericòrdia a càrrec d'Antoni Pons. Sembla que també hi havia una imatge d'un sant crist que, finalment, va fer cap al cementiri reusenc. La nau que defensava els interessos econòmics reusencs era posada sota la protecció de la Mare de Déu més venerada a la vila. A més, la seva actuació -pel fet d'enfrontar-se als corsaris berberescs- s'emmarca en la confrontació històrica entre moros i cristians, i les seves victòries es consideraren aconseguïdes gràcies a l'ajut celestial i *"Reus, fiel y agradecida a su patrona, colgó de la nave de su ermita las banderas argelinas de los corsarios que había humillado"*. Aquests trofeigs,

comenta Gras i Elias, van ser malmesos el 30 de març de 1810, durant la guerra del Francès, quan els soldats van saquejar el santuari de Misericòrdia.

La petita història de la balandra Misericòrdia ens situa doncs, en un moment de pujança econòmica de la ciutat i reuneix un seguit d'elements que ens ajuden a copsar la importància del comerç marítim o conèixer el món dels corsaris com una activitat econòmica, regulada legalment i subjecta als canvis polítics. Violència, economia, identitat i religiositat com a components d'aquest fragment de la història.

FONTS I BIBLIOGRAFIA

- Arxiu Històric Municipal de Reus (AHMR)

Actes municipals, 1778-1782.

La Gazeta de Madrid, 1779 a 1782.

- Arxiu Municipal de Cambrils (AMCAM)

Llibre de comptes, 1723-1789 (Llibre de notas de la vila de Cambrils).

Correspondència. 1782-1808

ASENSIO BERNALTE, José Angel; FÁBREGAS ROIG, José. "Incidencias corsarias en las costas catalanas durante el reinado de Carlos III (1759-1788)". A: *Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*. Barcelona, del 17 al 21 de desembre de 1984. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 1984 (p. 721-729).

BOFARULL, Andreu de. *Anales históricos de Reus desde su fundación hasta nuestros días*. Reus.

GRAS I ELIAS, Francesc. *Historia de la ciudad de Reus*. Tarragona: 1906.

ROVIRA I GÓMEZ, Salvador J. "La balandra corsària reusenca Mare de Déu de Misericòrdia (1780)". A: *Universitas Tarraconensis IX*. Tarragona: 1987 (p. 229-234).

PALOMAR, Salvador. "Un vaixell corsari amb el nom de Reus i Misericòrdia". A: *El Punt*, 24/09/2003.

SANET I JOVÉ, Josep M. "Un bergantí corsari negrer matriculat a Tarragona l'any 1819". A: *TAG. Revista del Col·legi d'Arquitectes Tècnics i Aparelladors*, 25. Tarragona: 2002 (p.18-21).

"Aproximació a l'activitat corsària a les costes de la província marítima de Tarragona, durant la guerra del Francès". A: *TAG. Revista del Col·legi d'Arquitectes Tècnics i Aparelladors*, 27. Tarragona: 2002 (p. 19-23).

"Vaixells negrers despatxats des de Tarragona, 1815-1820". A: *TAG. Revista del Col·legi d'Arquitectes Tècnics i Aparelladors*, 28. Tarragona: 2002 (p. 14-17).

Zaragoza, Antoni. "Recordant els nostres orígens corsaris". A: *Diari de Tarragona*, 19/9/2003.

NOTES:

1. *Gazeta*, 28/9/1779.

2. *Gazeta*, 19/10/1779.

3. *Gazeta*, 29/10/1779.

4. *Gazeta*, 2/11/1779.

5. *Actes Consell*, 9/10/1779.

6. *Actes del Consell*, 12/10/1779.

7. Només a tall d'exemple, vegem la circular que arriba al municipi de Cambrils el novembre de 1769, afirmant que "los echos con que cada día se desemfrenan los contravandistas y jente armada en la provincia llega ya a un extremo intollerable y que debe ser objeto del mayor cuydado y vi[gi]lancia pues se forman quadrillas que no sólo se dedican al fraude sino que temariamente se arrojan hasta a arrebatat los reos de los mismos los justodian", i es queixa del poc control que hi ha als pobles de la costa sobre la gent que hi viu o la procedència dels productes que s'hi venen. (AMCAM, Llibre de comptes, 1723-1789 [Llibre de notes de la vila de Cambrils], f. 125v - 126v).

8. *La Gazeta de Madrid* aporta abundants informacions sobre les accions d'aquestes naus. Vegeu un resum a Asensio-Fàbregas, *Incidencias corsarias...*, p. 725.

9. Rovira, *La balandra corsària...*, p. 230.

10. Podem suposar que aquesta descripció, que s'emmarca en una petició al rei per poder disposar de recursos econòmics, és més una declaració d'intencions que altra cosa.

11. *Gazeta*, 8/6/1781.

12. *Gazeta*, 2/6/1780.

13. No sabem en quin moment va començar a actuar la balandra. A començaments de juny, Martí Badia era encara al capdavant del Valeròs, vaixell que posteriorment estaria a càrrec del seu germà, amb el qual s'enfronta a una nau argelina.

14. Bofarull, *Anales...*, p. 134.

15. *Ibídem*.

16. *Gazeta*, 28/11/1780.

17. Comandava el pinc Sant Antoni de Padua o "Conde del Asalto", amb base a Sant Feliu de Guíxols. Vegeu, Asensio-Fàbregas, *Incidencias corsarias...* p. 725

18. *Gazeta*, 9/2/1781.

19. *Gazeta*, 27/7/1781.

20. *Gazeta*, 19/6/1781.

21. *Gazeta*, 25/2/1780.

22. *Gazeta*, 27/2/1781.

23. *Gazeta*, 16/3/1781.

24. Les escriptures es conserven a l'Arxiu Històric de Tarragona. Vegeu, Rovira, *La balandra corsària...*, p. 231.

25. Formaven part de la primera junta de la societat, a més dels esmentats, Josep de Bofarull, Francesc de Bofarull, Pau de Miró, Josep Janer, Joan Molins, Josep Guardià, Salvador Prats, Josep Rovellat, Joan Boix, Francesc Borràs i Pere Sunyer.

26. *Actes del Consell*, 31/3/1781.

27. *Actes del Consell*, 12/4/1783.

28. *Actes del Consell*, 29/11/1783.

29. AMCAM. Correspondència. 1782-1808

30. Sanet, *Un bergantí corsari...*, p. 19.

31. Vegeu Sanet, *Vaixells negrers...*, p. 17.